

CZAKÓ GYÖRGY
(1914—1977)

Ez év október 7-én váratlanul elhunyt a Nógrád megyei honismereti mozgalom közszeretnek örvendő személyisége, tevékeny munkása.

Életpályáját röviden a következőkben lehet összefoglalni: 1939-ben végzett a debreceni egyetemen, történelem-földrajz szakos tanárként. Néhány évi budapesti, majd debreceni tanári működés után, 1950-ben került Salgótarjánba, a Madách Gimnáziumba, innen ment nyugdíjba 1974-ben. A nyugdíjazás azonban egyáltalán nem jelentette azt, hogy abbahagyta a *honismereti nevelő munkát*. Így lehetett ugyanis jellemezni azt a tevékenységet, melynek révén diákok nemzedékeibe ültette el a szülőföld szeretetének csírát. Ebben mindkét szaktárgyának lehetőségeit messzemenően kiaknázta. Mint földrajz szakos, sokat tett a kö-

zépiskolás diákok országjáró kirándulásainak eredményesebbé tétele érdekében, kidolgozta ezért a kirándulások módszereit, tematikáját, melyeket a város többi középiskolái is átvettek. A történelemoktatás pedig lehetőséget adott neki arra, hogy a múlt megismertetése révén erősítse tanítványaiában a jelen értékeinek megbecsülését.

Mint igazi pedagógus, energiáinak nagy részét az oktató-nevelő munkára fordította: a történelem és földrajz órákon kívül a szakköri foglalkozásokon, a pályázatokra való felkészítés idején, az országjárások alkalmával. Munkája eredményeként tanítványai, szakkörének tagjai rendszeresen és szép eredménnyel vettek részt az országos és a megyei pályázatokon. Ezért a munkájáért két ízben kapott elismerést a kiváló honismereti szakkörvezetők sorában. Honismereti-irodalmi tevékenysége — az elmondottak miatt — természetesen kevésbé tudott kibontakozni. Meg kell azonban említenünk a salgótarjáni Madách Gimnázium 50. évfordulójára kiadott évkönyvet, melyet ő szerkesztett, valamint a Honismeretben megjelent írásait. Tele volt tervekkel, több témát melengtetett magában, melynek kidolgozására nyugdíjas éveit tartotta megfelelőnek. Ezeknek a terveknek megvalósulását azonban hirtelen halála megakadályozta. De bizonyosak lehetünk abban, hogy tevékenységének lesz folytatója azok közül, akiket ő indított útnak, akikben ő ébresztette fel a haza múltja és a jelen értékei iránti érdeklődést, akiknek ő mutatta meg, hogy ezeket a kapcsolatokat hogyan lehet a legjobban hasznosítani az egyén és a társadalom számára.

Sch. M.

„Honismerettel — honszeretethez”¹

Kilencven esztendeje született a magyar honismereti mozgalom egyik kiváló, de kevésbé ismert úttörője, dr. *Dornyy Béla*. Tanár, történész, régész, geológus, néprajzos, botanikus, muzeológus volt egyszemélyben. Kései, tehetséges utóda a múlt századi polihisztoroknak.

Keszthelyen született 1887-ben, s 1966-ban halt meg Budapesten. Fărădhatatlan szervező, három múzeum alapítója (Rózsashegy, Tata, Salgótarján). 1940-ig aktív gimnáziumi tanár (Rózsashegy, Veszprém, Magyaróvár, Salgótarján), s 1940-től a Balatoni Múzeum

¹ A honismereti mozgalom kiváló munkatársára emlékezve közljük nem sokkal halála előtt be-
küldött, időszerű megemlékezését.

igazgatója, ugyanakkor múltunk szellemi és tárgyi hagyatékának szorgalmas gyűjtője, kutatója, publikálója volt. A Salgótarjáni Könyvek sorozatban így vallott munkájáról: „A salgótarjáni gimnáziumnak 1923-tól 1940-ig voltam tanára és ezen idő alatt igyekeztem főleg a tanítás és honismertetés körébe vágo tudományos munkásságot is kifejteni...”

Ha csak a Salgótarjáni Könyvek című sorozat néhány általa irt kiadványának címét soroljuk fel, abból is láthatjuk érdeklődésének széles skáláját: Kisterenye bronzkori régiségei, Salgótarján két föidesura II. Rákóczi Ferenc szolgálatában (Vay Ádámról és a kevéssé ismert Szuha Ferenc hadifőpénztárnokról), A Nógrád megyei Kazár helynevei (a Pesty Frigyes-féle kérdőíves gyűjtés nevei mellé csatolja saját gyűjtését is), Floriszttikai adatok Salgótarján és környéke ismeretéhez (a régi kutatók és saját gyűjtését ismereteli), mintegy pótlás az előző tanulmányhoz: „A dió és gesztenye salgótarjáni őshonosságához”.

Sok dolgozata foglalkozik Salgótarján történetével is. Rengeteg régészeti és

levéltári adatot gyűjtött össze, cikkeit térképekkel, fényképekkel, oklevelek magyar fordításával illusztrálta. De nemcsak elméleti tudós, hanem gyakorlati ember is volt. Honismertető képeslap-sorozata, útikalauzai széles tömegekkel ismertették meg hazánk szépségeit, múltunk értékeit és segítették az országjáró mozgalom kifejlődését. A Salgótarjánról készült útikalauz ma is használható bő földrajzi és történeti anyagot ad. De ugyanez mondható el bakonyi, veszprémi, balatoni útikalauzairól is. Tevékenységét *Ipolyi Arnold* szavai jellemzik legjobban, amelyeket a Salgótarján története című könyve mottójául választott: „Őrizzük emlékeinket, gyűjtsük össze töredékeinket, nehogy végleg elveszenek, s ezáltal üresebb legyen a múlt, szegényebb a jelen, kétésebb a jövő.”

S még egy idézet kívánkozik e rövid megemlékezés végére. A Salgótarjáni Könyvek mottója, jeligeje: „Honismerettel — honszeretethez!” Azt hiszem, ennél tömörebben senki nem fejtette ki a honismereti mozgalom célját.

† *Czakó György*

MUNKATÁRSAINK

Barsi Ernő dr., zenetanár, Győr — Bedőcs Gyula tanár, Győr — Berza László dr., a Szabó Ervin Könyvtár fősztályvezetője, Bp. — † Czakó György, ny. tanár, Salgótarján — Czeglédy Imre dr., muzeológus, Békéscsaba — Fördős Andrásné, a HNF megyei titkára, Győr — Fodor István könyvtáros, Jászjákóhalma — Gecsenyi Lajos dr. levéltárigazgató, Győr — Havasi Zoltán dr., az OSZK főigazgató helyettese Bp. — Huller Gyula, a Szakszervezetek megyei Tanácsának osztályvezetője, Veszprém — Honfi József, az Oktatási Minisztérium fősztályvezető helyettese, Bp. — Jászberényi Ferencné — honismereti csoportvezető, Győr — Kemény G. Gábor dr., az OSZK tudományos főmunkatársa, Bp. — Molnár Béla dr., a HNF Országos Tanácsának titkára, Bp. — Novák József dr., a Népművelési Intézet főmunkatársa, Bp. — Perneszy Gyula megyei könyvtárigazgató, Győr — Port Árpád, az MSZMP Győr-Sopron megyei Bizottságának titkára, Győr — Schneider Miklós levéltárigazgató, Salgótarján — Sipos Péter dr., az MSZMP KB Párttörténeti Intézetének tud. munkatársa, Bp. — Szabad György dr., egyetemi tanár, Bp. — Szerényi Imre dr., az MSZMP KB Párttörténeti Intézetének tud. munkatársa, Bp. — Szénássy Zoltán dr., tanár, Komárom (Komárno) — Takács Éva levéltáros, Kaposvár — Timaffy László dr., tanár, Győr — Vass Henrik, az MSZMP KB Párttörténeti Intézet igazgatója, Bp. — Veszprémi György technikus, Győr — Villányi Gáborné tanár, Győr Winkler Gábor dr., osztályvezető mérnök, Győr.

TARTALOM

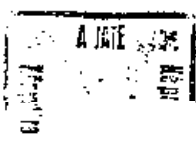
A tájismeret és a helytörténetírás a Szovjetunióban (Honfi József) 3

V. Országos Honismereti Akadémia

Port Árpád üdvözlő beszéde	6
Dr. Molnár Béla megnyitója	10
Dr. Winkler Gábor: Építészeti környezetünk védelme Győr-Sopron megyében	13
Vass Henrik: Üzemtörténet — munkásmozgalom-történet — szocialista hazafiság	17
Dr. Sipos Péter: Az üzemtörténeti irodalom honismereti tapasztalatai	23
Dr. Szerényi Imre: A pártarchívumok szerepe a honismeret művelésében	25
Dr. Gecsényi Lajos: A munkásmozgalom-történeti kutatások tapasztalatai Győr-Sopron megyében	27
Takács Eva: A szocialista brigád történetírás és az üzemi krónikairás tapasztalatai Somogy megyében	29
Huller Gyula: Az üzemtörténeti munka szakszervezeti segítése Veszprém megyében	31
Dr. Czeglédi Imre: Az üzemtörténeti gyűjtés tapasztalatai Békés megyében	33
Veszprémi György: A Stádel Károly szocialista brigád üzemtörténeti gyűjtőmunkája	35
Dr. Novák József: Elgondolások a honismereti képzés és továbbképzés fejlesztéséről	37
Villányi Gáborné: Népművészeti szakkör az általános iskolában	40
Bedécs Gyula: A közgyűjtemények szerepe a helytörténeti szakkörök munkájában	41
Dr. Barsi Ernő: Honismereti munka a győri Tanítóképző Főiskolán	43
Dr. Timaffy László: Nemzedékek életmódváltásának kutatása	45
Dr. Havasi Zoltán: A honismereti mozgalom és az Országos Széchényi Könyvtár	48
Dr. Berza László: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest gyűjteménye	51
Pernesz Gyula: A könyvtárak és a honismereti mozgalom együttműködése Győr-Sopron megyében	56
Jászberényi Ferencné: A Győri Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár helyismereti gyűjteménye	58
Fördös Andrásné záróbeszéde	61

ÉVFORDULÓINK

Kossuth Lajos születésének 175. évfordulóján (Szabad György)	62
Nagyváradtól Adyfalváig (Dr. Szénássy Zoltán)	70
Ady-emléktúrán Romániában (Fodor István)	74
A régi „Hírlapkönyvtár”-tól a legnagyobb magyar sajtógyűjteményig (Kemény G. Gábor)	75
Czakó György 1914—1977. (Sch. M.)	78
„Honismerettel — honszeretethez” (Czakó György)	78
Koós Károlytól búcsúzunk a halsó borítólapon	

KÁNYADI SÁNDOR:

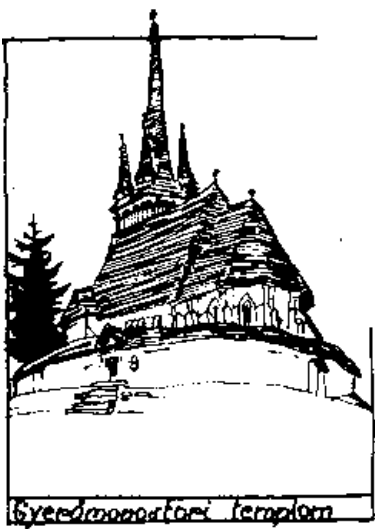
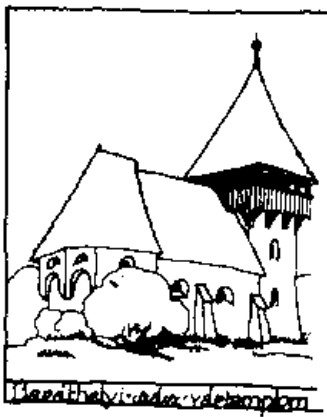
KÓS KÁROLY ARCKÉPE ALÁ

*Hajlékot Istennek,
hajlékot embernek
kőből, fából
házat,
raktál a léleknek
kőnél, cserefánál
erősebb ígéből
várat.*

*Aldjon érte Isten,
adjon érte ember;
Isten s ember
dolga.*

*Falak omolhatnak,
kövek is váshatnak,
magaslik, nem porlad
a megtartó
példa.*

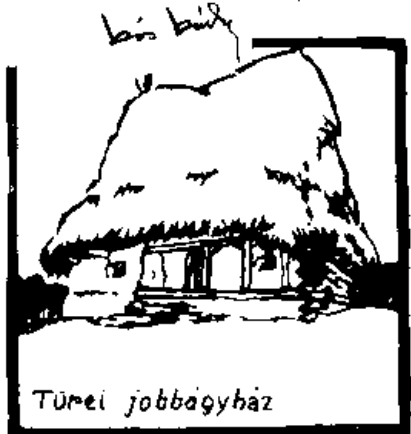
*Barázdált orcádról
az idő aláfolly,
mint az olvadó hó
a vén Maguráról.*

hisz bűbű

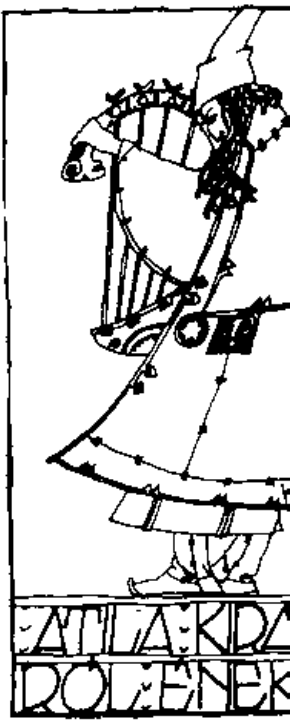
EX LIBRIS

Magyarhírvételek székelytemplom

hisz bűbű

Türei jobbágyház

ATTILAKIRAL
DOLMÉNÉK

Torockói ház

A Kékviláddal, Hales karizky